

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 2

_____ 2021 р.

Голова Приймальної комісії
М. О. Фролов

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ З КОНКУРСНОГО ПРЕДМЕТУ «ГЕОГРАФІЯ»

ОСВІТНІЙ СТУПІНЬ: БАКАЛАВР

на основі повної загальної середньої освіти

Запоріжжя – 2021

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму з географії розроблено з урахуванням вимог Державного стандарту базової і повної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №87 від 21.02.2018 р., чинної програми з географії для 5-9 класів та 10-11 класів, затвердженою наказом МОН України від 07.06.2017 № 804 та **Методичних рекомендацій щодо викладання географії у 2019/2020 навчальному році** (Додаток до листа Міністерства освіти і науки України [від 01. 07. 2019 р. № 1/11-5966](#)).

Мета вступного іспиту з географії - оцінити ступінь підготовленості вступників до навчання в університеті.

Завдання вступного іспиту з географії: визначити рівень набутих знань і умінь; оцінити сформованість комплексного, просторового, соціально орієнтованого уявлення про Землю на основі краєзнавчого, регіонального та планетарного підходів; перевірити здатність застосовувати географічні знання та набуті уміння для аналізу природних, суспільних і господарських процесів, подій, явищ; встановити ступінь сформованості географічних компетенцій, географічної культури.

Письмова робота з географії складається з теоретичного питання, 6 тестів та 2 завдань на розв'язання (задачі).

Матеріал програми розподілено за такими розділами: «Загальна географія», «Географія материків і океанів», «Географія України», «Економічна і соціальна географія світу».

Завдання вступного іспиту спрямовані на виявлення рівня підготовки абітурієнта з географії.

Він повинен:

знати характерні ознаки компонентів природи і природних комплексів, їх просторове поширення, принципи просторової організації населення, господарської та соціальної сфери;

мати комплексне, просторове соціально орієнтоване уявлення про Землю, сучасну географічну картину світу на основі краєзнавчого, регіонального та планетарного підходів;

володіти елементами географічної культури – вміти читати географічну карту, знати ключові слова та суттєві ознаки у визначеннях географічних понять і термінів в межах програми; методами дослідження довкілля, у тому числі інструментальними;

визначати географічні об'єкти та явища за їх описом, характеристикою ознак;

класифікувати та порівнювати географічні об'єкти і явища;

застосовувати географічні знання та набуті вміння для аналізу природних, суспільних і господарських об'єктів, процесів і явищ;

встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та закономірності у географічній оболонці, географічному середовищі;

аналізувати географічну інформацію, в різних формах (картографічній, графічній, табличній, текстовій та ін.);

оцінювати взаємовплив людини і природи у просторі і часі для розв'язання широкого кола завдань в змінюваному середовищі;

виявляти здатність використовувати географічні знання для вирішення нових географічних задач.

Загальна географія

Географія як наука, розвиток географічних знань. Об'єкт та предмет вивчення географії. Місце географічних дисциплін в системі наук. Джерела географічних знань. Методи географічних досліджень. Найвизначніші географічні відкриття, видатні мандрівники. Географічні дослідження світу та України в різні історичні епохи. Сучасні географічні дослідження та їх значення.

Земля в космічному просторі. Земля серед космічних тіл у Всесвіті та Сонячній системі. Вплив космічних тіл на природні процеси на Землі. Розвиток уявлень про форму та розміри Землі. Види руху Землі та їх наслідки. Тропіки, полярні кола. Місцевий час, годинні пояси, київський час, літній час.

Способи зображення Землі. Зображення земної поверхні на малюнку, плані, карті, глобусі, аерофотознімку та космічному знімку. Поняття «план місцевості», «географічна карта», «топографічна карта». Картографічні проекції та спотворення. Елементи градусної сітки. Легенда карт. Види масштабу. Класифікація карт. Визначення напрямків, географічних координат об'єктів, абсолютної та відносної висоти місцевості, глибини морів і океанів. Вимірювання відстаней на різних за масштабом картах. Орієнтування та зйомка місцевості. Значення карт у житті людини.

Географічна оболонка та її складові.

Літосфера та рельєф. Внутрішня будова Землі. Поняття «літосфера», «літосферна плита». Внутрішні процеси в літосфері. Походження материків і океанів. Геологічне літочислення, геологічний вік. Типи земної кори та гірські породи і мінерали, що її складають. Корисні копалини. Вулкани та землетруси, райони їх поширення. Зовнішні сили, що змінюють земну поверхню. Форми земної поверхні: рівнини, гори і нагір'я. Особливості рельєфу річкових долин, озерних улоговин. Рельєф дна Світового океану. Острови та півострови. Розчленованість берегової лінії. Значення рельєфу в господарській діяльності людини.

Атмосфера і клімат. Поняття «атмосфера». Межі та будова атмосфери. Сонячна радіація та її розподіл в атмосфері і на земній поверхні. Теплові пояси. Тиск атмосфери і його вимірювання. Рух повітря. Загальна циркуляція атмосфери. Постійні вітри. Циклони і антициклони. Сезонні та місцеві вітри. Вода в атмосфері. Вологість повітря. Хмари. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Повітряні маси і атмосферні фронти. Поняття «клімат». Кліматичні пояси та області. Залежність клімату від широти місцевості, морських течій, близькості до морів, рельєфу, антропогенного впливу. Погода, добові та сезонні коливання

її метеоелементів. Спостереження за погодою та її прогнозування. Вплив клімату та погоди на господарську діяльність.

Гідросфера, води Світового океану та суходолу. Поняття «гідросфера». Світовий кругообіг води. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки. Властивості води Світового океану та причини її неоднорідності. Водні маси. Рух води в Світовому океані. Морські течії. Підземні води. Характер залягання і властивості. Джерела. Річка та її частини. Річкові басейни. Живлення та режим річок. Озера, їх походження, властивості вод. Болота. Льодовики, багаторічна мерзлота. Штучні водойми. Використання Світового океану та вод суходолу у господарській діяльності людини.

Біосфера та ґрунт. Поняття про біосферу, її складові та межі. Походження та поширення життя на Землі. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану. Вплив біосфери на інші оболонки. Ґрунт і його особливості. Вплив людини на біосферу.

Географічна оболонка. Поняття про географічну оболонку як найбільший природний комплекс. Загальні закономірності географічної оболонки: цілісність, кругообіг речовин та енергії, ритмічність, комплексність. Зональні та а зональні природні комплекси. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людей.

Географія материків і океанів

Материки. Поняття «материк» і «частина світу». Характеристика материків: Євразія, Північна Америка, Південна Америка, Африка, Австралія, Антарктида (за типовим планом: фізико-географічне положення; історія відкриття і дослідження; природні умови, природні ресурси та їх використання і охорона; великі природні регіони; населення і політична карта).

Океани. Тихий, Атлантичний, Індійський, Північний Льодовий (фізико-географічне положення, дослідження, природні умови і ресурси, їх використання та охорона).

Географія України

Загальні відомості про Україну, географічне положення. Формування території, сучасні розміри, адміністративно-територіальний поділ. Географічне положення, кордони. Місце України на політичній і економічній карті світу. Господарська оцінка економіко-географічного положення.

Природні умови і ресурси.

Рельєф, тектоніка, геологічна будова, мінерально-сировинні ресурси. Основні риси рельєфу: низовини, височини, гори. Тектонічна будова і тектонічні структури. Особливості геологічної будови території України. Геоморфологічна будова. Чинники виникнення несприятливих геологічних та геоморфологічних процесів та шляхи запобігання їм.

Мінерально-сировинні ресурси. Закономірності поширення, характеристика і господарська оцінка паливних, рудних і нерудних корисних копалин.

Кліматичні умови та ресурси. Основні кліматотвірні чинники. Загальні риси клімату. Типи повітряних мас. Розподіл температури повітря і опадів на території України. Основні кліматичні показники. Сезонні особливості клімату. Причини виникнення і наслідки дії небезпечних метеорологічних явищ на території країни, їх поширення. Кліматичні ресурси. Прогноз погоди. Синоптична карта.

Внутрішні води та водні ресурси. Загальні гідрологічні особливості території України. Поверхневі води, особливості їх формування і розподілу. Основні річкові басейни. Канали. Озера і водосховища. Підземні води. Болота, їх типи і поширення. Неприятливі гідрологічні явища і заходи запобігання їм. Водний баланс і водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання і охорона.

Ґрунти. Рослинність. Тваринний світ. Ґрунтовий покрив. Умови ґрунтоутворення, властивості, основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Карта ґрунтів України. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси України. Охорона земельних ресурсів. Різноманітність видового складу рослинності, закономірності поширення рослинності. Рослинні комплекси лісів, степів луків. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення. Зелена книга України. Різноманітність видового складу тварин. Фауністичний склад лісів, степів, луків, боліт, водойм, Українських Карпат і Кримських гір. Тваринні ресурси, заходи з їх охорони і відтворення. Червона книга України.

Природно-територіальні комплекси (ПТК) України і фізико-географічне районування. Умови розвитку і характерні риси природних комплексів. Взаємодія чинників і компонентів ПТК. Ландшафти та їх класифікація. Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення. Природні комплекси рівнин – природні зони мішаних лісів, лісостепу, степу. Гірські природні комплекси – Українські Карпати, Кримські гори. Природні комплекси морів – Чорне та Азовське моря. Господарська характеристика природних комплексів, проблеми використання й охорони.

Населення і трудові ресурси. Заселення території України. Кількість, розміщення, статеві і вікові структури населення. Територіальні відмінності і чинники розміщення та густоти населення. Природні й економічні умови, які впливають на основні показники розміщення населення. Природний рух населення. Демографічна ситуація. Поняття «депопуляція». Економічна криза і демографічна політика. Міграція населення, її види та причини. Національний склад населення. Етнографічні групи. Регіональні відмінності духовної культури населення (мова, релігії, звичаї). Українська діаспора і причини її виникнення і географія. Система розселення населення. Урбанізація та регіональні відмінності в її рівнях. Типи міських поселень. Функції міст і міські агломерації. Сільське розселення та його територіальні відмінності. Трудові ресурси. Зайнятість населення у сфері матеріального

виробництва та невиробничій сфері. Проблеми зайнятості і його географічні аспекти.

Господарство України. Поняття «господарство» і формування національного господарського комплексу. Основні риси структури господарства. Міжгалузеві комплекси. Сучасні проблеми розвитку та територіальної організації господарства.

Промисловість. Загальна характеристика розвитку і розміщення промисловості. Галузева структура, спеціалізація. Сучасні проблеми і перспективи розвитку та розміщення промисловості.

Паливна промисловість та електроенергетика. Структура, місце і роль у господарському комплексі. Вугільна промисловість. Райони добування і використання вугілля, торфу. Проблеми і перспективи розвитку. Нафтова і газова промисловість. Основні райони нафто- і газовидобутку. Центри нафтопереробного виробництва. Електроенергетика, її структура, розвиток і розміщення основних типів електростанцій, ліній електропередач. Екологічні проблеми розвитку паливної промисловості та електроенергетики.

Металургійна промисловість. Структура, місце і роль у господарстві. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база. Географія чорної металургії. Кольорова металургія. Основні галузі та їх розміщення. Проблеми і перспективи розвитку металургійної промисловості.

Машинобудівна та металообробна промисловість. Значення, місце і роль у господарстві. Структура галузі і принципи розміщення окремих виробництв: важкого, сільськогосподарського, транспортного, електротехнічного та ін. Територіальна організація машинобудування. Проблеми і перспективи розвитку.

Хімічна промисловість. Значення, місце і роль галузі. Сировинна база. Галузева структура хімічної промисловості. Географія окремих виробництв хімічної промисловості. Проблеми і перспективи розвитку.

Лісова промисловість. Структура і значення. Лісове господарство (лісозаготівля). Деревообробка. Целюлозно-паперове та лісохімічне виробництво. Географія виробництв лісової промисловості, проблеми і перспективи розвитку. Промисловість будівельних матеріалів. Структура і значення. Чинники розвитку і розміщення. Географія цементного виробництва.

Легка промисловість. Художні промисли. Структура, принципи розміщення і географія. Харчова промисловість. Галузева структура, особливості спеціалізації, принципи розміщення і географія. Проблеми і перспективи розвитку.

Сільське господарство. Роль, місце і значення сільського господарства. Структура галузі та його основні ланки. Земельний фонд. Рослинництво. Зернові культури. Вирощування технічних культур, картоплі і овочів. Садівництво, ягідництво і виноградарство. Тваринництво. Агропромислові зони.

Соціальна сфера. Галузева структура, значення . Сфера послуг. Структура галузі. Рекреаційно-туристське господарство. Територіальна організація. Проблеми і перспективи розвитку галузі.

Транспорт і міжнародні економічні зв'язки. Роль і значення транспорту. Основні види транспорту, їх характеристики, особливості розміщення. Економічні зв'язки України з країнами світу.

Економічні райони. Географічний поділ праці й економічне районування. Донецький, Придніпровський, Північно-Східний, Столичний, Центральний, Причорноморський, Подільський, Північно-Західний, Карпатський райони (коротка економіко-географічна характеристика).

Використання природних умов і ресурсів та їх охорона.

Геоекологічна ситуація. Основні забруднювачі навколишнього середовища. Вплив геоекологічної ситуації на населення. Класифікація природних ресурсів. Природоохоронні заходи. Законодавчі акти про природно-заповідний фонд. Категорії природно-заповідного фонду. Природоохоронні комплекси. Національна екологічна мережа. Моніторинг навколишнього середовища.

Економічна і соціальна географія світу

Сучасна політична карта світу. Етапи формування політичної карти світу. Типологія країн. Показники, які визначають рівень економічного розвитку країн. Форми правління і адміністративно-територіальний устрій країн. Політична карта Європи, Азії, Африки, Америки, Австралії і Океанії. Міжнародні організації.

Географія світових природних ресурсів. Географічне середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Природні ресурси світу: мінеральні, водні, земельні, лісові, рекреаційні, Світового океану. Ресурсозабезпеченість і ресурсозбереження.

Географія населення світу. Кількість населення світу і його динаміка. Природний рух населення та його відтворення. Демографічна політика. Статевий і віковий склад населення. Етнічний (національний) склад населення. Найчисленніші народи і мовні сім'ї. Релігії народів світу. Нерівномірність розміщення населення на Землі. Процеси урбанізації. Міське і сільське населення світу. Агломерація, мегалополіси. Міграційні процеси. Трудові ресурси та зайнятість населення в різних сферах господарства країн та регіонів світу.

Світове господарство. Поняття «міжнародний географічний поділ праці», «світове господарство». Спеціалізація і кооперування, інтеграція країн світу. Світове господарство в період науково-технічної революції(НТР), основні риси НТР. Вплив НТР на галузеву структуру та його розміщення.

Географія промисловості світу. Структура промисловості. Світова паливно-енергетична система. Географія вугільної, нафтової і газової промисловості. Електроенергетика світу. Чорна і кольорова металургія, основні райони розвитку і розміщення цих галузей. Машинобудування, його

структура і географія основних галузей. Хімічна промисловість, лісова і деревообробна, легка, харчова промисловість.

Географія сільського господарства. Галузева структура. Особливості розміщення галузей рослинництва і тваринництва.

Географія транспорту. Значення і місце в світовому господарстві. Розвиток та розміщення найважливіших видів транспорту: залізничного, автомобільного, повітряного і морського.

Зовнішні економічні зв'язки. Суть та основні форми економічного співробітництва. Міжнародний туризм та його різновиди.

Глобальні проблеми людства. Виникнення і суть глобальних проблем людства. Найважливіші проблеми сучасності: демографічна, екологічна, енергетична, продовольча, бідності, війни і миру, освоєння ресурсів, Світового океану та шляхи їх розв'язання. Прояв глобальних проблем в Україні.

Регіони та країни світу. Економіко- і соціально - географічна характеристика регіонів та окремих держав (за типовим планом: економіко-географічне положення та його господарська оцінка; природні умови і ресурси; населення і трудові ресурси; особливості галузевої та регіональної структури господарства; промисловість та її структура; характеристика основних галузей сільського господарства; транспорт, основні його види та географія; зовнішньоекономічні зв'язки).

Загальна характеристика країн Європи. Країни Західної Європи. Німеччина. Великобританія. Франція. Італія. Країни Центральної та Східної Європи. Польща, Білорусь, Росія.

Загальна характеристика країн Азії. Японія, Індія, Китай, Туреччина.

Країни Америки. США, Канада.

Загальна характеристика країн Латинської Америки.

Загальна характеристика країн Африки.

Загальна характеристика країн Австралії та Океанії. Австралійський Союз.

Критерії оцінювання вступного іспиту конкурсного предмету «Географія»

Завдання складається з теоретичного питання (за виконання теоретичного питання абітурієнт отримує від 0 - разі невиконання до 100 балів у разі повної відповіді); 6 тестів (за кожний з яких абітурієнт може отримати за умов виконання - 10 балів (за всі - 60 балів), не виконання – 0 очок, тестове завдання вважається виконаним помилково, якщо: а)позначено неправильний варіант відповіді; б)позначено два або більше варіантів відповіді, навіть якщо серед них є правильний; в)не позначено жодного варіанта відповіді взагалі) та 2 завдань (правильність вирішення кожної з яких оцінюється 20 балів максимально).

Мінімальна кількість балів – 100, максимальна – 200 балів. Нижче 100 балів – не склав іспиту.

Час виконання письмової роботи – 150 хвилин.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Географія: підруч. для 6 кл. – К.: Генеза, 2014. – 256 с.
2. Гільберг Т.Г., Паламарчук Л.В. Географія: підруч. для 6 кл. – К.: Грамота, 2014.- 240 с.
3. Кобернік С.Г., Коваленко Р.Р. Географія: підруч. для 7 кл. – К.: Грамота, 2015.- 288 с.
4. Бойко В.М., Міхелі С.В. Географія: підруч. для 7 кл. – Харків: СИЦІЯ, 2016.- 288с.
5. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Довгань А.І. Географія: підруч. для 8 кл. – К.: Генеза, 2016. – 272 с.
6. Кобернік С.Г., Коваленко Р.Р. Географія: підруч. для 8 кл. – К.:Літера ЛТД, 2016.- 304 с.
7. Гільберг Т.Г., Савчук І.Г., Совенко В.В. Географія: підруч. для 9 кл. – К.: УОВЦ «Оріон», 2017.- 288 с.
8. Пестушко В.Ю., Уварова Г.Ш. Довгань А.І. Географія: підруч. для 9 кл. – К.: Генеза, 2017. – 272 с.
9. Бойко В.М., Брайчевський Ю.С., Яценко Б.П. Географія: підруч. для 10 кл. – К.: Ірпінь ТОВ «Видавництво Перун», 2018.- 256 с.
10. Кобернік С.Г., Коваленко Р.Р. Географія: підруч. для 10 кл. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2018.- 256 с.
11. Паламарчук Л.В., Гільберг Т.Г., Довгань А.І. Географія: підруч. для 11 кл. – К.: Генеза, 2012.- 304 с.

Голова предметної екзаменаційної комісії

Є.Г. Бортников